

ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНА ФУНКЦІЯ КОЛЬОРИСТИКИ

Коваль Т.С.

Україна, Миколаїв, МДУ ім. В.О.Сухомлинського

В статье рассматриваются изобразительные функции колористики, возможности выражения цвета в художественной литературе, а также сравнивается предназначение цвета в живописи и в литературе.

Дослідження художньо-образної функції кольору стимулюється постійним розвитком української літератури, поглибленням її тематики, активним впливом наукового мислення. Письменники звертаються до колористики в пейзажах, портретних характеристиках, ліричних відступах, інтер'єрах. В цьому проявляється бажання художників відтворити час, місце зображеної події, поглибити сприймання читачем твору, підкреслити за допомогою барви утвердження або заперечення певної думки, розкрити психологію героїв, глибше зрозуміти ідейно-тематичну основу твору. Теорія про світло-кольорову палітру художнього твору має давню історію у світовій літературі. З давноминулих часів надавалося особливе значення розумінню сутності фарб, що знайшло відображення в стародавніх вченнях. Споконвіку колір служив ритуальним, релігійним цілям. У стародавніх людей асоціювався з містичними силами. У християнстві основні кольори – білий, червоний, зелений – представлені в іконописі мали символічне значення. Білий виражає чистоту і сяйво слави, червоний – символ крові мучеників, зелений означає юність, бадьорість.

Колір – це усвідомлений, ретельно продуманий прийом, який допомагає художникові слова виразити свої думки і відчуття. Зрозуміти сенс кольорів означає проникнути в глибини підсвідомості письменника, зрозуміти своєрідність його творчої лабораторії, його індивідуальних рис авторського бачення. Зрозуміло, що у кожного видатного митця своє вміння використовувати кольори, своє осмислення цієї проблеми. І лише творчий досвід письменника показує, якою мірою вказані аспекти допомагають художньому освоєнню світу. Вивчення художньо-образної функції кольору в романах О. Гончара має важливе значення для проникнення в естетичну своєрідність його творів. Надзвичайно широка кольорова палітра романів Гончара бере участь у відтворенні різноманітних картин, розкриваючи динамізм подій, складність, багатогранність характерів.

На живописно-образотворчі можливості слова звертає увагу М. Гей: «Кожна кольорова пляма володіє певним емоційним змістом, який може бути використаним художником для передачі своїх відчуттів, переживань. Вона одночасно містить і

«відгалужений» зміст, абстрагований від реальних предметів, і вказівку на реальні якості» [3, 73].

У художньому творі колір має інші можливості для вираження, ніж у живописі, через те що «поезія, за допомогою слова, тільки впливає на уявлення, що є у нас, викликаючи їх, примушуючи їх ожити, засяяти, зазвучати з новою енергією в нашій душі» [1, 17]. Художня література не наслідує живопис, а підшукує свої резерви для передачі забарвлення, знаходить слова, які б впливали на уяву читача, конкретизували описане і надавали більшій емоційності та поетичності. За словами І.Франка, «поет, коли береться малювати, то не чинить се виключно красками, фарбами, котрі у нього є, тільки словами, зчепленням таких і таких шелестів і гуків, але торкає різні наші замисли, викликає в душі образи різнорідних вражень, але так, щоб вони тут же зливалися в одну органічну і гармонійну цілісність» [6, 101]; «маляр дає нам враження кольорів, поет викликає тільки спомини кольорів; маляр апелює безпосередньо до замислу, поет – до уяви» [6, 108].

Призначення кольорів варіюються залежно від роду мистецтв. Функції кольору в живописі і художній літературі принципово різні. У живописному творі колір є носієм образотворчих якостей, завдяки світлотіні і кольору, людина зримо сприймає об'ємну форму, матеріал і просторове розміщення предметів, віддзеркалюючи в свідомості їх індивідуальні особливості. А в художньому – колір створює враження достовірності, зримості об'єкту. За допомогою барв автор виражає своє відношення до подій, персонажів, колір може розкривати глибину сюжету і служити ключем до розуміння підтексту. Тобто, – як зазначає В.Кухаренко, – функції колірної деталі в тексті є тотожними функціям художньої деталі як особливого стилістичного прийому: образотворчі, характеротворчі, уточнюючі [4, 23].

Мистецтво слова розраховує на підготовленого читача, здатного захоплюватись, переживати створене митцем. Художнє слово на відміну від живопису обмежене тим, що без певного життєвого досвіду, та потрібного почуттєвого настрою, без розвиненої творчої уяви, естетичних знань, розвинутої емоційної та інтелектуальної сфери читач не зможе сприйняти колір так як замислив його письменник, саме через символізм та емоційну наснаженість кольористики. Крім того передавати своє бачення словами дуже складно, як зазначає О. Білецький, сам письменник може володіти вражаючими можливостями розрізнення відтінків, але слова поганий засіб передати ці здібності іншим [1, 87]. Навіть якщо письменник намагається докладно передати всі відтінки та їх кольори читач сприйматиме забарвлення відповідно своєму життєвому досвіду. Фарби у творі впливають на емоції, допомагають виразніше побачити світ створений

митцем «не стільки кольоровими епітетами та аналогічними їм метафорами, скільки поєднанням зорових вражень з іншими, пов'язаними у нас з певними предметами» [1, 87]. Живописець намагається щоб із фарб, покладених на полотно, виник певний речовий, емоційно-змістовний образ, а письменник підганяє слова одне до іншого. Наче по злітній доріжці думка пробігає від колірною мазка, удару різцем, звичайного слова до цілісного образу [3, 18], – підкреслює М. Гей. І хоча донести до читача словесний малюнок набагато складніше, ніж живописний, мистецтво слова має свої, недоступні живопису, можливості, адже як наголошує С. Шаталов, художник-живописець неминуче обмежений засобами свого мистецтва: необхідністю йти до внутрішнього від зовнішнього і через зовнішнє. У літературному творі художник має в своєму розпорядженні різні засоби виявлень внутрішнього світу героя – його характеру [7, 69]. Поет може творити своїх героїв у розвитку, змінах, динаміці, на відміну від художника, який приречений створювати лише окремі статичні моменти.

Отже, барва лише в художньому творі однаковою мірою має можливість передавати як зовнішні ознаки предметів, так і внутрішню суть, психологізм образів, адже колір розглядається завжди у певному контексті. На цьому наголошують дослідники поетичного слова: Ю. Тинянов: «малюнок потрібно розглядати, очевидно не сам по собі, він щось повинен доповнювати в творі, чимось збагатити, у чомусь конкретизувати його» [5, 311]; В. Виноградов: «дійсний зміст художнього слова ніколи не замикається в його буквальному розумінні... Основна особливість поетичної мови як особливої мовної функції якраз в тому і полягає, що цей «ширший» або «дальший» зміст не має своєї власної роздільної звукової форми, а користується замість неї формою іншого, змісту який ми розуміємо дослівно» [2, 113]; М. Гей: «в слові є все для того, щоб воно безвідмовно служило різним потребам людського суспільства. Воно має в своїй природі і логічний і символічний начала. Але йому властиві повною мірою і відзнаки, що відображають прямі відносини людини і навколишнього світу, відносини які відображають світ в слові і тим самим особливо істотні для розуміння його естетичного змісту, що виявляється за певних умов» [3, 13].

Звичайне слово в художньому оформленні піддається багатогранним перетворенням: збагачується його смисл, ускладнюються емоційно-оцінювальні характеристики, змінюються взаємовідношення з іншими словами, відкриваються нові образні можливості. Використанням слів на позначення кольорів автор допомагає читачеві краще зрозуміти твір. Кольорова палітра функціонує як своєрідний компонент пейзажу і портрету. Разом з іншими художніми засобами вона досліджує характери,

розкриває внутрішній світ персонажів, докладно відтворює емоції та бажання, створює відповідну своєрідність змальованого життя.

У творі колір стає провідним елементом, який сприяє розкриттю основного задуму, певної функції виконуваної епізодом, який у свою чергу є невід'ємним в складному механізмі роману, що може існувати лише за наявності всіх елементарних частинок та художніх подробиць таких же важливих для проникнення в глибину оповіді, як і сама цілісність твору. Дослідження художнього твору з погляду естетики та художньо-образної функції кольору дозволить внести уточнення і доповнення в інтерпретацію творів з точки зору ідейно-тематичної та формотворчої систем.

Перелік посилань

1. Белецкий А.И. *В мастерской художника слова.* – М.: Высшая школа, 1989. – 160с.
2. Виноградов В.В. *Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика.* – М.: Высшая школа, 1963. – 406с.
3. Гей Н.К. *Искусство слова: О художественности литературы.* – М.: Наука, 1967. – 364 с.
4. Кухаренко В.А. *Интерпретация текста: Учебное пособие для педагогических институтов.* – Л.: Просвещение, 1979. – 327 с.
5. Тынянов Ю.Н. *Поэтика. История литературы. Кино.* – М.: Наука, 1977. – 574 с.
6. Франко І.Я. *Зібрання творів: У 50-ти т. – Т.31. – Літературно-критичні праці (1897–1899).* – К.: Наукова думка, 1976. – 596 с.
7. Шаталов С.Е. *Художественный мир И.С. Тургенева.* – М.: Наука, 1979. – 312 с.